

Да обратимо пажњу са каквим је стрпљењем на коме се може позавидети и упорношћу „изузетна тројка“ (ММФ, Европска централна банка и Европска комисија) покушавала и покушава да упростоји манипулације са дугом Грчке. Она инсистира да се поступци у вези са извођењем Грчке из кризе назову „реструктуризација дуга“ јер уколико се назове банкрот (што он у ствари и јесте) – то ће покренути механизам исплата CDS-ова. Ради се о десетинама милијарди евра које могу да нокаутирају многе америчке и европске банке.

У јулу 2013. Европска унија је окривила највеће светске банке да су направиле заверу и да су блокирале сваки покушај да се регулише тржиште такозваних кредитно-дериватних свопова (credit default swap - CDS). CDS представља облик дериватива, финансијске кредите који омогућују кредиторима да спуштају или сасвим неутралишу ризик банкротирања од стране дужника за било какав кредит, обвезнице или неку другу врсту позајмица.

Кредитно-дериватним своповима је прва почела да се бави банка JP Morgan почетком задње деценије 20. века. Са CDS-ом се врло брзо десило оно, што се дешава са свим другим финансијским инструментима. Од средства за осигурање од ризика реалне економије, CDS је постао најкоришћенија играчка финансијских шпекуланата. Постепено су у игру привучени и остали учесници тржишта. На крају су ову врсту дериватива почеле да издају банке и финансијске компаније које нису имале апсолутно никакве везе ни са једном страном у овом или оном кредитном послу. 2007. године, скоро пред сам почетак активне фазе светске финансијске кризе обим тржишта CDS је премашивао 60 билиона долара. Укупан обим деривације финансијских инструмената је дотле дошао до близу 1200 билиона долара, што је отприлике 20 пута веће од светског БДП-а. Многи експерти сматрају да је управо колапс на тржишту деривација финансијских инструмената постао узрок светске финансијске кризе. Мада учешће CDS на тржишту свих дериватива није премашивао 5%, улога тог инструмента у припреми кризе из 2008. године је била врло велика. „Наведено тржиште [CDS] се уопште не регулише, а носиоци уговора се налазе у потпуном незнању о томе, колико је уговорна страна заштићена. То је Дамоклов мач који је спреман да се спусти, чим почну банкротирања“ – писао је у априлу 2008. године Џорџ Сорос.

Јадиковање многих играча на тржишту (шпекуланата) због „чаробног штапића“ чији је назив CDS подгревало је шпекулативну помаму учесника на финансијском тржишту, терало их да закључују све рискантније и рискантније послове. То су признавали и финансијски регулатори, и независни аналитичари, и учесници светских самита када је вршено „сређивање“ као би се ублажио први талас кризе. *Алан Гринспен*, бивши председник ФЕД-а је још од деведесетих година прошлог века подстицао шпекулације помоћу CDS-а, а влада САД је, када је почела криза, почела да спашава новцем из буџета играче Вол стрита који су се занели том игром, сама бирајући ко ће то бити. Bear Stearns, пета по величини банка у САД је продата у марту 2008. године за симболичан износ – она је у ствари уништена због операција са CDS-ом. Тег обавеза у вези са CDS-ом је на дно повукао и банку Lehman Brothers (којој је одбијена и директна, и индиректна државна подршка). Њено банкротирање се сматра за почетак активне фазе финансијске кризе. Осигуравајућу компанију AIG, која је издала кредитне свопове у вредности од 400 милијарди долара влада САД је морала да спасава по хитном поступку: обим отписа по CDS-у је само у 3. кварталу 2008. године код осигураника достигао 11 милијарди долара. AIG је могла да се разрачуна само државним новцем тако што би дозначила 22,4 милијарде долара банкама које су код ње куповале CDS.

Практично је свака банка са Вол-стрита имала истовремено и огромна потраживања и огромне обавезе по инструментима CDS-а, али су у неким (JP Morgan, AIG, Lehman Brothers и др.) дуговања била већа од потраживања за степен (или неколико степени). Влада САД се бацила да помогне главном носиоцу обавеза по CDS-у – банци JP Morgan. Вашингтонски добротинитељи су ту банку заштитили не директно, већ спасавањем оних банака и корпорација које су код JP Morgan накуповали финансијске играчке CDS. Како би сви носиоци CDS могли да добију 100-процентну „сатисфакцију“ постало је неопходно да се објави тотални банкрот свих највећих банака у Сједињеним Државама, а успут и у Западној Европи. У једном трену би престали да постоје и Вол-стрит, и лондонски Сити, и остали светски банкарски центри...

У праву је био Ворен Бафет, који је још пре кризе све изведене инструменте назвао

”
финансијским оружјем за масовно уништење

“

Само су огромна новчана улагања државних средстава из буџета и централних банака спасла финансијско-банкарски систем. Резултат је био: неконтролисани развој тржишта CDS-а је постао фактор нагло повећања државног дуга САД, Велике Британије и земаља ЕУ. Он је испровоцирао општи пожар дужничке кризе у земљама ЕУ који још увек није угашен. CDS бомба није експлодирала, али страх и даље постоји.

Тржиште CDS: покушај „разминирања“

Без неке веће медијске галаме банке су заједно са регулаторима и међународним финансијским организацијама почеле да предузимају мере на „разминирању“ тржишта CDS-а. У 2009. години су и у САД, и у Европи чињени кораци како би се систематизовала и стандардизовала трговина уз помоћ кредитних дериватних свопова. Закон Дода-Франка, који је у САД ступио на снагу 15.07.2011. (који називају и Закон о реформи Вол-стрита и заштити потрошача) између осталог предвиђа и да банке подносе извештаје о операцијама са CDS. Та мера унеколико снижава ризике од кризе, мада стручњаци скрећу пажњу на сложеност процене ризика по инструментима CDS, и немогућност за регулаторе да дубље проникну у сложене шеме операција са тим инструментима.

Без узимања у обзир фактора CDS тешко је разумети неке догађаје економског и политичког живота последњих година. На пример – догађаје у вези са Грчком. Јер осим ње постоји још земаља у Европи и ван ње где показатељи државног дуга, спољног дуга, дефицита буџета и сл. нису нимало бољи од оних у Грчкој. Међутим, ствар је у томе да је Грчка богато добијала кредите од Голдман-Сакса, низа европских банака, а ризике по тим кредитима су банке Вол-стрита и Ситија, свима познате, осигуравале помоћу „чаробног штапића“ - CDS-а. Да је Грчка објавила банкрот по својим дуговима, кредитори Грчке би захтевали „сатисфакцију“ од оних банака које су им и продале CDS-ове. (То су, највероватније, банке JP Morgan, Morgan Stanley и још неке, сличне њима). Да обратимо пажњу са каквим је стрпљењем на коме се може позавидети и упорношћу „изузетна тројка“ (Међународни монетарни фонд, Европска централна банка и Европска комисија) покушавала и покушава да упростоји манипулације са дугом Грчке. Она инсистира да се поступци у вези са извођењем Грчке из кризе назову „реструктуризација дуга“ јер уколико се назове банкрот (што он, по мишљењу многих, у ствари и јесте) – то ће покренути механизам исплата CDS-ова. Ради се о десетинама милијарди евра које могу да нокаутирају многе америчке и европске банке.

Ако је у 2007. години обим тржишта CDS достигао максимум од 62,2 билиона долара, финансијски колапс, који је дошао после њега, довео је до великог смањења обима тржишта. Тако је већ у 2010. г. он износио испод половине величине које је имао пре кризе – 26,3 билиона долара. По подацима из 2012. године тај обим се и даље смањује тако да износи 25,5 билиона долара. Главни играч на тржишту наведеног финансијског инструмента је као и до сада америчка банка JP Morgan, у чијем се портфељу обим CDS процењује на 5,7 билиона долара. На другом месту је још један гигант Вол-стрита – Morgan Stanley (4,9 билиона долара). Истрага која је почела да се води у ЕУ у вези са CDS може да доведе до даљег смањења тог тржишта.

Банкарски скандал: CDS као инструмент обмане

Значајно је да уговори CDS представљају ванберзанске инструменте. То значи да су они закључивани приватно, између две стране, и да по њима није било берзанске трговине, односно – они нису били у видном пољу и контроли финансијских регулатора. Највеће берзанске компаније су покушавале да дођу до тог сегмента светских финансијских тржишта. Банке се оптужују и за труд да задрже тржишта CDS-а као „максимално затворена“, и да не дозволе да се она пренесу тамо где се финансијама отворено тргује. Берзанске компаније *Deutsche Borse* и *Chicago Mercantile Exchange* су више пута покушавале да отворе простор за трговање и закључивање уговора за кредитне деривате. Да би се отворио такав простор, берзе би морале да добију лиценцу за публикување података и формирање основних индекса за деривате. Међутим, финансијске организације ISDA и Markit, које се баве лиценцирањем, налазиле су се под контролом уског круга банака које тргују CDS дериватима. Оне су одбиле да за берзе дају лиценцу.

CDS – бомба са успореним дејством

Према објављеној званичној изјави Европске комисије, регулатори окривљују за картелску заверу 13 банака и две крупне организације. Оптужени су Goldman Sachs, Morgan Stanley, BNP Paribas, Deutsche Bank, UBS, HSBC, Citigroup, Barclays, JP Morgan, Bear Sterns, Bank of America, Merrill Lynch, Royal Bank of Scotland, Credit Suisse. Осим тога, у Европској комисији оптужују за помоћ банкама и Међународну асоцијацију за свопове и деривате (International Swaps and Derivatives Association, ISDA) и једну од највећих на свету компанија за пружање финансијских информација – Markit.

За непријатне по око манипулације банака са Вол-стрита се још 2009. године заинтересовало Министарство правде САД. Започета је истрага банака које су биле главни играчи на тржишту наведеног финансијског инструмента, као и компаније Markit. Компанија Markit је главни испоручилац информација банкама са Вол-стрита. Пикантност ситуације је била у томе, да је најкрупнији акционар Markita - JP Morgan (са 12% акција), а да су крупни акционари и Bank of America, Royal Bank of Scotland и Goldman Sachs. Министарство правде САД сумња да су акционари Markita могли за тржиште CDS-ова да добијају и нетржишне информације, јер су истовремено били и маркет-мејкери тржишта, те су имали потенцијално велики приступ тржишним информацијама. Markit је одбио да коментарише истрагу коју врше америчке власти.

У априлу 2011. ЕУ је започела истрагу рада 16 највећих банака на тржишту кредитно-дериватних свопова. Истрагу је иницирала оптужба да су се кредитно-дериватни свопови негативно показали у току финансијске кризе 2007. – 2009. године, као и тврдња да банке покушавају да воде неконкурентску политику у вези са закључивањем, клирингом и пружањем информација о кредитно-дериватним своповима. После тога је у медијима дошло до паузе у вези са расветљавањем започете истраге, која траје 2 године и 3 месеца. Да то није мало предуго? Уосталом – питање је да ли је истрага уопште вршена. Можда је финансијски свет који ради иза спуштене завесе донео одлуку да се тај посао прикочи, или у међувремену се променило нешто у односу снага и некоме је затребало да се поново активира бомба са успореним дејством, чији је назив CDS?

(Фонд стратешке културе)